

1

Міністерство освіти і науки України
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЖЕЙНОВА СВІТЛАНА СЕРГІЇВНА

УДК 378.015.311:373.2.011.3-051(043.3)

**ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Мелітополь – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Федорова Олена Василівна,
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
директор Навчально-наукового інституту
соціально-педагогічної та мистецької освіти.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Гаврилюк Світлана Миколаївна,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
професор кафедри дошкільної освіти;

кандидат педагогічних наук
Корольова Людмила Михайлівна,
Запорізький класичний ліцей
Запорізької міської ради
Запорізької області,
заступник директора з освітнього процесу.

Захист відбудеться «02» червня 2020 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 18.053.01 у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького за адресою: 72312, м. Мелітополь, вул. Гетьманська, 20.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького за адресою: 72312, м. Мелітополь, вул. Гетьманська, 10.

Автореферат розіслано «30» квітня 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. В. Білецька

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку суспільства вимагає пошуку нових засад побудови вищої педагогічної освіти в Україні, вдосконалення її змісту та способів підвищення якості, зокрема в сфері професійної підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. Роль професіонала, здатного до творчого розв'язання ситуацій і завдань, вагома для майбутнього України, адже дошкільна освіта – це фундамент для реалізації сформульованих суспільством ідей, однією з яких є розвиток Людини Творчої (Creative Person).

У Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права дитини (1989 р.), Рамковій програмі оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя (2018 р.), Національній рамці кваліфікацій (2019 р.), Галузевій концепції розвитку неперервної педагогічної освіти (2013 р.), Концепції «Нова українська школа» (2016 р.), Державному стандарті дошкільної освіти України (2012 р.) задекларовано, що однією з необхідних загальних компетентностей особистості має бути її «здатність виконувати складні завдання в умовах невизначеності».

Уведення європейських стандартів передбачає зміщення акцентів у побудові педагогічних процесів у бік суб'єкт-суб'єктної, ініціативної, демократичної, водночас відповідальної версії організації навчання, пошуку способів інтенсивного вивільнення творчого потенціалу студентів і викладачів і відтвореному діяльності такого незалежного суспільного органу, як Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти.

Цільові орієнтири підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з дітьми знаходять відображення в Законах України «Про освіту» (2017 р. редакція від 19.01.2019 р.), «Про вищу освіту» (2014 р. редакція від 01.01.2019 р.), «Про дошкільну освіту» (2001 р. редакція від 4.11.2018 р.), Указі Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 р.» (2019 р.), Базовому компоненті дошкільної освіти (2012 р.), Стандарті вищої освіти України за спеціальністю 012 Дошкільна освіта (2019 р.) тощо.

У Законі України «Про освіту» задекларованою метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих здібностей.

Філософські аспекти творчості, її роль у розвитку людини, культури, науки, суспільства розглядалися у працях Августіна, Ф. Аквінського, Аристотеля, А. Бергсона, М. Бердяєва, Боеція, Дж. Бруно, М. Грота, П. Енгельмейера, І. Канта, П. Ліницького, Дж. Локка, Орігена, Платона, Г. Сковороди, Ф. Шеллінга, Юстіна та ін.

Найбільш ґрунтовно проблема творчості досліджувалася у психології у зв'язку з необхідністю виявлення механізмів креативності і здібностей людини до творчої діяльності, способів їх діагностування й розвитку (В. Андреев, М. Бурно, Л. Виготський, А. Галін, О. Лук, А. Маслоу, В. Моляко, К. Платонов, Я. Пономарьов, С. Рубінштейн, Е. Торренс та ін.).

Особлива увага приділялася дослідженню творчості педагога як фахівця, який за метою і змістом власної професійної діяльності створює умови для розвитку творчих здібностей своїх вихованців (В. Вітюк, І. Гриненко, Н. Єсіна, П. Каптерев,

Я. Коменський, Л. Корольова, В. Корольський, Л. Кравченко, Т. Крамаренко, Т. Левченко, О. Локтюшина, А. Машталір, О. Медведєва, Ю. Мох, Й. Песталоцці, В. Риндак, Ж.-Ж. Руссо, Н. Сегеда, С. Семеріков, С. Сисоєва, С. Шандрук, С. Шокалюк, В. Шубинський, В. Ягупов, Т. Яковенко та ін.).

Окремі аспекти проблеми формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки знайшли відображення у наукових дослідженнях М. Бадіци, С. Гаврилук, О. Донченко, О. Ємчик, О. Листопада, В. Любивої, А. Федорович та ін.

Незважаючи на велику кількість праць, присвячених проблемі творчості взагалі та формуванню творчих якостей фахівців різних професій зокрема, проблема формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки залишається актуальною. Це зумовлено недостатньою розробленістю структури творчих якостей вихователя закладу дошкільної освіти, критеріїв визначення їх сформованості, педагогічних умов і науково-обґрунтованого методичного супроводу формування у процесі професійної підготовки.

Аналіз досліджень з проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти дозволив виокремити низку *суперечностей*, зокрема між:

- потребою освітньої практики в творчій особистості вихователя закладу дошкільної освіти та відсутністю систематизованого знання щодо сутності та структури його творчих якостей;

- соціальним реформаторським запитом на більш вільне виявлення ініціативності та відповідальності учасників освітнього процесу і недостатньою розробленістю та впровадженням педагогічних умов формування феномену творчих якостей;

- наявністю у неформальній, формальній, інформальній освіті розмаїття методичних ідей розвитку творчої особистості вихователя та відсутністю розробленого структурованого науково-обґрунтованого методичного супроводу формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки.

Виявлені суперечності, актуальність означеної проблеми та недостатність її розробленості у теорії і практиці професійної освіти зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – **«Формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького: «Теоретичні та практичні аспекти формування загальнолюдських цінностей особистості у взаємодії з соціумом» (державний реєстраційний номер 0118U004190). Тему дисертації затверджено рішенням вченої ради Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (протокол №3 від 01.02.2006 р.), узгоджено в Раді з координації наукових досліджень в галузі педагогіки та психології в Україні (протокол №1 від 23.01.2007 р.) та уточнено рішенням вченої ради Мелітопольського

державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (протокол №1 від 30.08.2019 р.).

Метадослідження – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки.

Відповідно до мети дослідження розв'язувалися такі **завдання**:

1. Схарактеризувати основні методологічні підходи до дослідження проблеми формування творчих якостей вихователів закладів дошкільної освіти.

2. Уточнити сутність та розробити структуру поняття «творчі якості вихователя закладу дошкільної освіти».

3. Розкрити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості творчих якостей вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки.

4. Визначити педагогічні умови і принципи формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

5. Розробити та експериментально перевірити методику формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Предмет дослідження – зміст, форми, методи та засоби формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: положення системного підходу (І. Бех, О. Білоус, О. Бондаревська, В. Гладуш, І. Зязюн, О. Пашохорова, Л. Петришин, О. Пехота, Е. Помиткін, В. Рибалко, С. Сисоєва, Г. Сорокоумова), діяльнісного підходу (О. Боличева, О. Кривильова, Т. Левченко, О. Леонтьєв, Н. Малій, М. Маскаєва, А. Медведєва, Р. Серьожнікова, С. Рубінштейн, Ч. ТхиТхюиНга, А. Федорович), особистісного підходу (К. Абульханова-Славська, І. Бех, Д. Богоявленська, О. Боличева, В. Болотов, В. Давидов, А. Маслоу, О. Пехота, В. Рибалко, С. Сисоєва, А. Сущенко, І. Якиманська, С. Яланська), компетентнісного підходу (Б. Андрієвський, І. Бех, Л. Гуцан, Н. Дем'яненко, С. Яланська), індивідуального підходу (Р. Белоусова, О. Кривильова, Л. Москальова, О. Отич, О. Пехота, Л. Пьянкова, Т. Ткач), міждисциплінарного підходу (О. Отич, М. Савчин, С. Сисоєва), евристичного підходу (К. Матвійчук, І. Парфентьева, С. Сисоєва, А. Хуторський, С. Шандрук) тощо.

Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз філософських, педагогічних й психологічних джерел, узагальнення наукових підходів до проблеми формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти для визначення теоретичних основ дослідження та з'ясування сутності ключових понять; аналіз законодавчих актів, нормативних документів, освітніх і навчальних програм, змісту і результатів діяльності закладу вищої освіти, що дозволило окреслити напрями дослідження та розробити методику формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки; *емпіричні* –

анкетування, спостереження (безпосереднє і опосередковане), тестування, метод незалежних експертних оцінок, що сприяло визначенню критеріїв, показників і рівнів сформованості творчих якостей майбутніх вихователів та виявленню стану проблеми; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи) – для перевірки ефективності методики формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, моделювання; методи математичної статистики – для опрацювання результатів експериментальних даних дослідження та порівняння їх із вихідними, оцінювання достовірності відмінностей між показниками контрольної та експериментальної груп за результатами експериментальної роботи (метод середніх величин, критерій Пірсона χ^2).

Експериментальна база дослідження. Матеріали дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес Рівненського державного гуманітарного університету, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Харківської гуманітарно-педагогічної академії та Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. На різних етапах дослідно-експериментальною роботою було охоплено 312 студентів, 28 викладачів кафедр, які мають науковий ступінь та науково-педагогічний стаж не менше 5 років.

Наукова новизна та теоретичне значення одержаних результатів полягає у тому, щовперше:

– *уточнено* сутність поняття «творчі якості вихователя закладу дошкільної освіти» як сукупність взаємопов'язаних характеристик і ознак, спрямованих на створення і реалізацію творчих задумів у професійній діяльності, що забезпечить творчий характер професійної самореалізації;

– *визначено* структуру поняття «творчі якості вихователя закладу дошкільної освіти», зокрема такі компоненти: *пізнавальний, емоційно-мотиваційний, діяльнісно-творчий*;

– *розкрито* критерії сформованості творчих якостей майбутніх вихователів з відповідними показниками: *пізнавальний* (поінформованість щодо ключових понять педагогічної творчості; визнання себе як носія творчих якостей; вигадливість у застосуванні інноваційних методик виховання дітей); *емоційно-мотиваційний* (захопленість у процесі професійної підготовки; наявність мотивів до творчості в професії вихователя, визнання цінності творчих якостей у майбутній професії; суб'єктна позиція майбутнього вихователя, внутрішня потреба у самореалізації, саморозвитку та професійному самовдосконаленні в творчій діяльності); *діяльнісно-творчий* (здатність до винахідливого вирішення проблеми; оригінальність у вирішенні проблем розвитку дитини дошкільного віку; творча активність у різних видах діяльності майбутнього вихователя); *визначено та схарактеризовано* рівні сформованості творчих якостей майбутніх вихователів: високий, середній та низький.

– *розроблено, теоретично обґрунтовано та впроваджено* методику формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки, а саме: доповнено зміст, урізноманітнено форми організації

навчання, модернізовано методи професійної підготовки студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта, використано нові засоби та розроблено методичні матеріали.

–*подальшого розвитку набули* ідеї досвіду стосовно професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері дошкільної освіти.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає у впровадженні методики формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процес професійної підготовки, а саме: доповнено зміст навчальних дисциплін новими темами і відомостями, розроблено і впроваджено спецкурс «Формування творчих якостей майбутніх вихователів»; урізноманітнено форми організації навчання: круглий стіл «Творчий вихователь», творча майстерня «Яскраве сонце творчості», науково-методичний семінар «Творчий Світ навиворіт», майстер-клас «До творчості у гості або на постійне місце проживання», тренінгові заняття, лекції-диспути; модернізовано методи професійної підготовки студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта: метод актуалізації обізнаності в питаннях самопізнання творчих якостей, проєкції творчих якостей в уявну майбутню професійну діяльність, актуалізації творчих вправ, творчого перевтілення та інтерактивні методи «Офіс пані Творчості», «Shelf-idea», «Creative-shop»; використано інформаційні платформи «WordArt» та «Pinterest» та розроблено методичні матеріали «Барви творчих думок», «Творчі якості на дотик», «Фрагменти творчості».

Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані у процесі професійної підготовки студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта першого (бакалаврського) рівня в закладах вищої освіти.

Основні положення і результати дослідження впроваджено в освітній процес Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 21 від 10.02.2015 р.), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 01-15/03/50 від 29.01.2015 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С.Макаренка (довідка № 2858 від 18.09.2019 р.), Харківської гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 01.13/657 від 05.11.2019 р.) та Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 01-28/1624 від 19.09.2019 р.).

Особистий внесок здобувача в опублікованих у співавторстві працях полягає у: розробленні творчих завдань для студентів закладів вищої освіти [20], дослідженні педагогічних умов розвитку творчої уяви дітей засобами ігрової художньої діяльності [18], визначенні організаційно-педагогічних умов ефективної взаємодії закладу дошкільної освіти з сім'єю [19], вивченні досвіду зарубіжних досліджень щодо особливостей формування творчої особистості дитини передшкільного віку [21].

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження було представлено у доповідях та повідомленнях на наукових, науково-практичних конференціях різних рівнів:

міжнародних – «Дошкільна освіта: традиції та перспективи» (Луганськ, 2006 р.); «Теоретико-методичні засади передшкільної освіти в сучасному освітньому просторі» (Миколаїв, 2012 р.); «Професіоналізм педагога в контексті Європейського

вибору України: якість освіти – основа конкурентоспроможності майбутнього фахівця» (Ялта, 2012 р.); «Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні та за кордоном» (Горлівка, 2012 р.); «Людиномірність у науці, освіті та культурі: теоретико-методологічні аспекти» (Мелітополь, 2013 р.); «Developmentofthecreativepotentialofapersonandsociety» (Prague, 2014 р.); «Гармонізація культурно-освітнього простору вищої школи: соціально-педагогічні аспекти» (Мелітополь, 2014 р.); «Problemsofformationofaprofessional» (Prague, 2014 р.); «Інноваційні технології в дошкільній освіті» (Переяслав-Хмельницький, 2018 р.); «Новини науки: дослідження, наукові відкриття, високі технології» (Харків, 2019 р.); «Сучасні технології соціально-педагогічного супроводу особистості в освітньому просторі» (Мелітополь, 2019 р.); «Інформаційні технології в освіті і науці» (Мелітополь, 2019 р.);

всеукраїнських – «Актуальні проблеми підготовки педагогічних кадрів до творчої професійної діяльності» (Мелітополь, 2006 р.); «Педагогічно-просвітницька діяльність громадських організацій України (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.)» (Умань, 2015 р.); «Соціально-психологічні особливості професійної діяльності працівників соціальної сфери в ситуаціях сьогодення» (Мелітополь, 2018 р.); «Психологічні проблеми молоді у сучасному світі» (Київ, 2018 р.); «Інноваційні підходи до розвитку творчої активності дітей та молоді в культурно-освітньому просторі» (Мелітополь, 2018 р.);

регіональних – «Художньо-творчий розвиток учнівської та студентської молоді засобами арт-терапії» (Мелітополь, 2011 р.); «Інклюзивна практика в дошкільній і початковій освіті: реалії та перспективи» (Мелітополь, 2014 р.); «Актуальні питання соціально-педагогічної науки» (Мелітополь, 2015 р.); «Інноваційні підходи розвитку художньо-творчої активності дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в культурно-освітньому просторі» (Мелітополь, 2016 р.); «Інклюзивна практика в дошкільній і початковій освіті: реалії та перспективи» (Мелітополь, 2016 р.).

Результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено у 21 публікації автора (15 одноосібних), зокрема: 11 відображають основні наукові результати дисертації (у т.ч. 2 – у зарубіжних періодичних виданнях, 2 колективні монографії), 6 – апробаційного характеру, 4 – додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (263 найменування, з них 13 – іноземною мовою) на 27 сторінках, 36 додатків на 92 сторінках. Загальний обсяг роботи – 333 сторінки, основний зміст роботи викладено на 196 сторінках. Робота містить 7 таблиць і 5 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет наукового пошуку; зазначено комплекс методів дослідження; розкрито наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; наведено відомості про впровадження, апробацію результатів дослідження, особистий внесок здобувача у працях, опублікованих у співавторстві, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «*Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження*» схарактеризовано основні підходи до вивчення проблеми формування творчих якостей вихователів закладів дошкільної освіти, уточнено сутність і розроблено структуру творчих якостей вихователя закладу дошкільної освіти, розкрито критерії, показники та схарактеризовано рівні сформованості творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив цілу низку підходів до формування творчих якостей студентів у процесі професійної підготовки. Оскільки проблема визначення сутності творчих якостей особистості має комплексний характер, то її дослідження повинно ґрунтуватись на різних поглядах, тобто із застосуванням декількох теоретико-методологічних підходів, діалектично пов'язаних між собою. Такий процес має орієнтуватися на методологічний базис, підґрунтям якого стали ідеї і основні підходи: *системний, діяльнісний, особистісний, компетентнісний, індивідуальний, міждисциплінарний та евристичний*.

У межах *системного* підходу, адаптація якого в педагогічній площині здійснена І. Бехом, О. Білоус, О. Бондаревською, В. Гладушем, І. Зязюном, О. Пашохоновною, Л. Петришин, О. Пехотою, Е. Помиткіним, В. Рибалкою, С. Сисоевою, Г. Сорокоумовною та ін., розглянуто системний підхід з позицій того, що досліджуваний процес є системною сукупністю послідовних дій, спрямованих на досягнення визначеного результату – формування творчих якостей майбутніх вихователів у системі професійної підготовки закладу вищої освіти.

З'ясовано, що формування творчих якостей майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти можливе за умови використання ідей *діяльнісного підходу* (О. Боличева, О. Кривильова, Т. Левченко, О. Леонт'єв, Н. Малій, М. Маскаєва, А. Медведева, Р. Серьожнікова, С. Рубінштейн, Ч. ТхиТхюиНга, А. Федорович та ін.) і творча якість майбутнього вихователя формується у його творчій діяльності, через систему творчих дій.

Для дослідження вагомими стали ідеї *особистісного підходу*, що мали місце у працях К. Абульханової-Славської, І. Беха, Д. Богоявленської, О. Боличевої, В. Болотова, В. Давидова, А. Маслоу, А. Мудрика, О. Пехоти, В. Рибалки, С. Сисоевої, А. Суценка, І. Якиманської, С. Яланської та ін., сутність якого полягає у підготовці творчої особистості з урахуванням природного процесу саморозвитку творчих якостей вихователя закладу дошкільної освіти.

На основі аналізу наукового доробку вчених Б. Андрієвського, І. Беха, Л. Гуцан, Н. Дем'яненка, С. Яланської та ін. актуалізовано *компетентнісний підхід* до формування творчих якостей майбутніх вихователів, що виступив головним

орієнтиром у професійній підготовці під час здобуття знань про закони творчості, методи та правила творчої діяльності, здатності до ефективної творчої комунікації і здійснення творчого пошуку інформації.

Використання ідей *індивідуального підходу* (Р. Белоусова, О. Кривильова, Л. Москальова, О. Отич, О. Пехота, Л. Пьянкова, Т. Ткач та ін.) дозволило зробити умовивід, що урахування в процесі професійної підготовки індивідуально-психологічних особливостей сприятиме формуванню творчих якостей майбутніх вихователів.

Визначено, що проблема формування творчих якостей особистості набуває міждисциплінарного характеру, тому її наукове обґрунтування базується на досягненнях педагогіки, психології та інших гуманітарних наук, дослідженням яких стали смислові структури, цінності та якості людини.

У процесі аналізу наукового доробку К. Матвійчука, І. Парфентьєвої, С. Сисоєвої, А. Хуторського, С. Шандрука та ін. встановлено, що сутність *евристичного підходу* до формування творчих якостей майбутніх вихователів полягає у самостійному пошуку невідомого, відкритті та створенні нового творчого продукту в процесі професійної підготовки.

Спираючись на описову характеристику та особливості професійної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти, визначено природу його творчих якостей як знаннєву, емоційну та діяльнісну, що характеризує її як життєтворчу. Саме вихователь навчає дитину жити, дає перші уявлення про зміст навколишніх речей і явищ, готує до життя підростаючу особистість зі смисложиттєвими цінностями.

Доведено, що творчі якості вихователя закладу дошкільної освіти криються у структурі його особистості та виявляються у професійній діяльності. До них віднесено обізнаність, креативність, критичність мислення, вигадливість, емоційність, емпатійність, активність, винахідливість, оригінальність, компромісність, артистичність, імпровізаційність, рефлексивність.

На основі опрацьованого наукового доробку з проблеми дослідження теоретично обґрунтовано визначення поняття *«творчі якості вихователя закладу дошкільної освіти»* як сукупність взаємопов'язаних характеристик і ознак, спрямованих на створення і реалізацію творчих задумів у професійній діяльності, що забезпечить творчий характер професійної самореалізації. Розкриття сутності поняття *«творчі якості вихователя закладу дошкільної освіти»* надало можливість встановити його складові структурні компоненти, здійснити теоретичне дослідження проблеми формування творчих якостей вихователів закладів дошкільної освіти.

Доведено, що структура творчих якостей вихователя закладу дошкільної освіти складається з *пізнавального, емоційно-мотиваційного і діялісно-творчого компонентів*. Пізнавальний компонент у структурі творчих якостей вихователя закладу дошкільної освіти знаходить відображення у таких творчих якостях, як: обізнаність, креативність, критичність мислення, вигадливість. Емоційно-мотиваційний компонент творчих якостей вихователів закладів дошкільної освіти представлений емоційністю, емпатійністю, захопленістю, умотивованістю. Діялісно-творчий компонент у структурі творчих якостей вихователів закладів дошкільної освіти розглядаємо через

призму таких творчих якостей, як: активність, винахідливість, оригінальність, компромісність, артистичність, імпровізаційність, рефлексивність.

Сформульоване визначення та розроблена структура уможливили розкриття *критеріїв, показників та рівнів* сформованості творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Критеріями сформованості творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти було визначено: *пізнавальний, емоційно-мотиваційний, діяльнісно-творчий*. Відповідно до критеріїв і показників схарактеризовано рівні сформованості творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти: високий, середній, низький. Визначені критерії, показники та рівні надали можливість під час експериментальної роботи оцінити сформованість творчих якостей майбутніх вихователів, дозволили розробити та експериментально перевірити методику формування творчих якостей у процесі професійної підготовки, що було одним із завдань дослідження.

Констатувальним етапом дослідження було охоплено 312 студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта Рівненського державного гуманітарного університету, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Харківської гуманітарно-педагогічної академії та Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Аналіз результатів констатувального етапу експерименту засвідчив, що високий рівень сформованості творчих якостей майбутніх вихователів був властивий 25,33 % студентів; середній – 48,67 %; низький – 26,00 %. Результати констатувального експерименту показали, що сформованість творчих якостей студентів характеризується переважно середнім рівнем. Це стало підтвердженням необхідності розроблення та впровадження методики формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки.

У другому розділі **«Методичні основи формування творчих якостей особистості у процесі професійної підготовки вихователів закладів дошкільної освіти»** представлено педагогічні умови і принципи організації процесу формування творчих якостей майбутніх вихователів; узагальнено інформацію щодо змісту навчально-методичного забезпечення та використання форм, методів і засобів формування творчих якостей майбутніх вихователів у процесі професійної підготовки.

Під педагогічними умовами формування творчих якостей вихователів закладів дошкільної освіти розуміємо сукупність обставин, що детермінують успішність цього процесу і від реалізації яких залежатиме рівень сформованості творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Серед них: *створення творчого середовища формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, базоване на реалізації визначальних ідей системного, діяльнісного, особистісного, компетентнісного, індивідуального, міждисциплінарного та евристичного підходів; залучення студентів до творчої діяльності та взаємодії у відповідності з їх потребами та індивідуальними особливостями розвитку творчих якостей; спрямування змісту, форм та методів*

професійної підготовки на пізнавальну активність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти стосовно питань педагогічної творчості.

Реалізацію першої педагогічної умови вбачаємо у розробці головних принципів, що регламентуватиме роботу викладачів закладів вищої освіти, які працюють зі студентами спеціальності 012 Дошкільна освіта, зокрема: принцип системності, діяльності, індивідуального підходу, творчості, відкритості творчому задуму, гуманізації, трансформаційності, поетапності.

У розділі подано аналіз змісту освітніх програм для здобувачів вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта та запропоновано доповнити додатковою інформацією програми дисциплін відповідно до структури творчих якостей вихователя закладу дошкільної освіти.

З метою підвищення рівня сформованості творчих якостей майбутніх вихователів розроблено спецкурс «Формування творчих якостей майбутніх вихователів» як знаннево-практичний компонент, що доповнить зміст професійної підготовки в контексті ознайомлення студентів із структурою творчих якостей вихователів закладів дошкільної освіти. Даний спецкурс має мету, завдання, методичні матеріали та результат: засвоєння студентами глибинного змісту поняття педагогічної творчості, формування усвідомленого прагнення опанувати способи та технології творчої діяльності у процесі професійного становлення.

З метою підвищення якості професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти розроблено тренінгові заняття, спрямовані на формування творчих якостей та забезпечення реалізації другої педагогічної умови – залучення студентів до творчої діяльності та взаємодії у відповідності з їх потребами та індивідуальними особливостями розвитку творчих якостей. Метою тренінгових занять, як виду позааудиторної роботи, є формування уявлення студентів про способи прояву творчих якостей, розширення знань про власні можливості щодо творчої діяльності та наявності творчих якостей, пошук незвичайного у звичайних предметах, розширення меж для студентської фантазії, ознайомлення з можливостями застосування інтернет-джерел у майбутній професійній діяльності.

Визначено, що домінуючими методами для формування творчих якостей у процесі професійної підготовки мають бути продуктивні, а саме: метод актуалізації обізнаності в питаннях самопізнання творчих якостей, проєкції творчих якостей в уявну майбутню професійну діяльність, актуалізації творчих вправ, творчого перевтілення та інтерактивні методи. Сутність таких методів полягає в отриманні знань стосовно питань педагогічної творчості у самостійному евристичному пошуку, коли викладач не повідомляє потрібні знання про об'єкти і дії з ними, а пропонує завдання на самостійне знаходження. Урізноманітнення продуктивних методів у процесі професійної підготовки та підвищення пізнавальної активності студентів можливе шляхом розроблення творчих завдань, запитань творчого характеру, творчих вправ, інтерактивних методів, що забезпечить реалізацію третьої педагогічної умови. Застосування інформаційних платформ «Word Art» і «Pinterest» дозволить підвищити ефективність засвоєння матеріалу, зробить процес професійної підготовки майбутніх вихователів цікавим й корисним.

У третьому розділі «Дослідно-експериментальна робота з формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки» описано організацію та хід формувального експерименту, виявлено динаміку результатів впровадження методики формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Обґрунтовано впровадження та дослідну перевірку розробленої методики формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, що містила мету, педагогічні умови, етапи, принципи, методи, форми, засоби. Виділені компоненти методики за змістом відповідали логіці професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та забезпечили поступове формування досліджуваного феномена.

На основі положень педагогічного моделювання розроблену методику формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти подано у вигляді моделі як сукупності взаємопов'язаних компонентів (блоків): *організаційно-цільового, методологічного, змістово-методичного та діагностично-результативного* (рис. 1).

Організаційно-цільовий компонент складається з *мети та компонентів* творчих якостей вихователів закладів дошкільної освіти. Методологічний компонент демонструє *наукові підходи* (системний, діяльнісний, особистісний, компетентнісний, індивідуальний, міждисциплінарний, евристичний) *і принципи* (системності, діяльності, індивідуального підходу, творчості, відкритості творчому задуму, гуманізації, трансформаційності, поетапності), покладені в основу методики. Змістово-методичний компонент представлений *педагогічними умовами, етапами, змістовим забезпеченням, формами, методами та засобами* організації освітнього процесу, спрямованими на формування творчих якостей майбутніх вихователів. Діагностично-результативний компонент відображає *критерії та рівні*, за якими визначається ефективність методики, а також *результат* її впровадження (сформованість творчих якостей майбутніх вихователів).

Формувальний експеримент передбачав такі етапи: *інформаційно-пропедевтичний, евристично-діяльнісний і результативний*. Кожний етап був спрямований на реалізацію специфічних завдань, використання відповідних форм, методів та засобів.

Перевірка ефективності методики формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти здійснювалась у процесі її впровадження в професійну підготовку студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта впродовж 2014–2019 рр. Формувальний етап експерименту проведено на базі педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету, педагогічного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, інституту педагогіки і психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, факультету дошкільної і спеціальної освіти та історії Харківської гуманітарно-педагогічної академії та навчально-наукового інституту соціально-педагогічної та мистецької освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького у кількості 28 викладачів і 162 майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

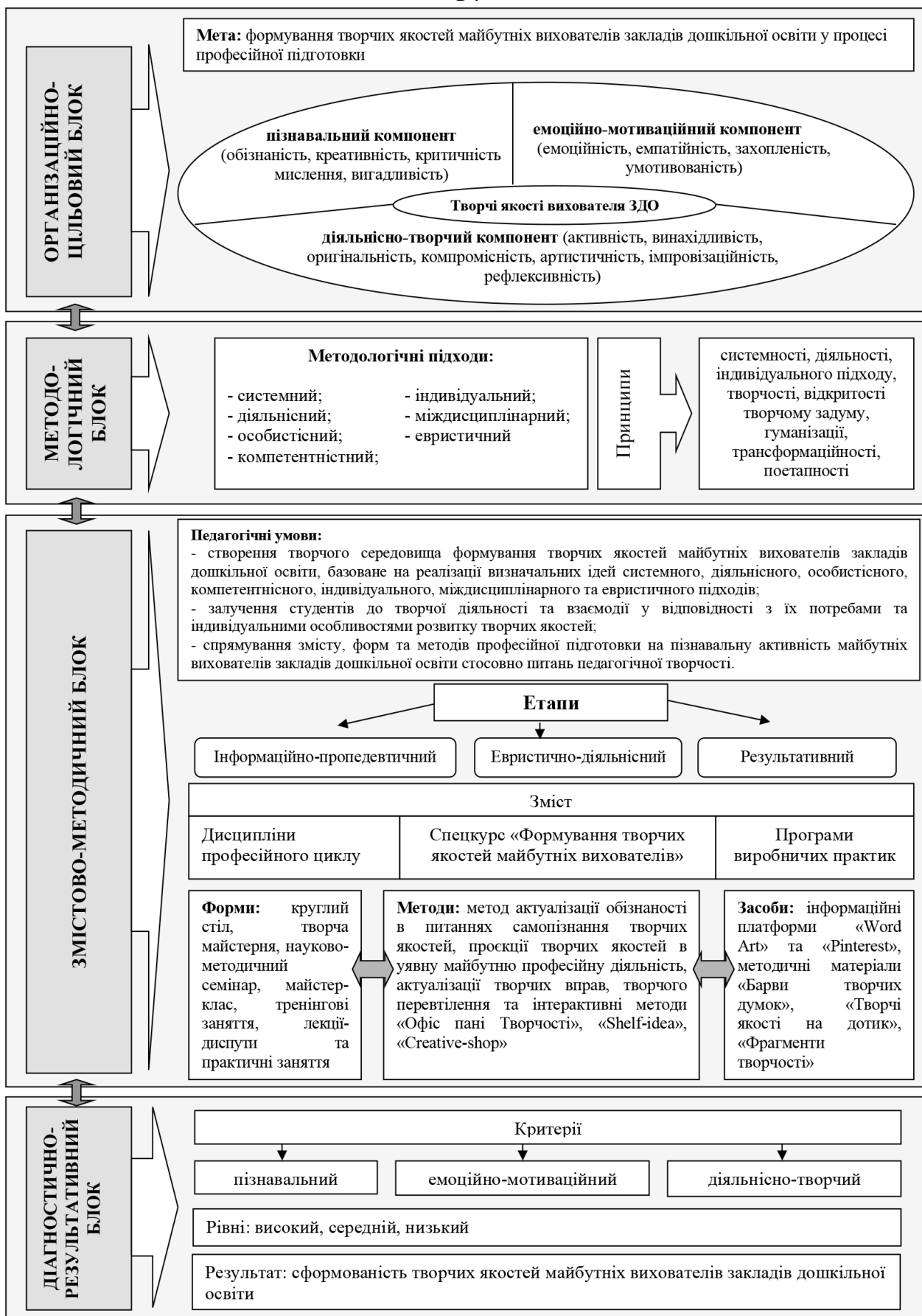

Рис. 1. Структурно-функціональна модель методики формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки

Інформаційно-пропедевтичний етап мав на меті ознайомлення студентів та викладачів з результатами, отриманими на етапі констатувального експерименту; усвідомлення студентами себе як носіїв творчих якостей, з'ясування яких саме якостей; формування мотивів студентів до оволодіння творчими якостями вихователя у процесі професійної підготовки. На виконання цих завдань були спрямовані використані форми, такі як: круглий стіл «Творчий вихователь», творча майстерня «Яскраве сонце творчості», науково-методичний семінар «Творчий Світ навиворіт», майстер-клас «До творчості у гості або на постійне місце проживання», метод актуалізації обізнаності в питаннях самопізнання творчих якостей та методичне забезпечення «Барви творчих думок».

Мета та основні завдання *евристично-діяльнісного* етапу полягали у формуванні пізнавального, емоційно-мотиваційного та діяльнісно-творчого компонентів творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Під час організації евристично-діяльнісного етапу формувального експерименту в ході проведення лекційних і практичних занять зміст дисциплін професійного циклу «Педагогіка дошкільної освіти», «Образотворче мистецтво в дошкільному навчальному закладі», «Теорія та технологія розвитку дитячої художньої творчості» доповнено такими темами: «7 кроків до впевненості творчого вихователя», «Різні полюси емоційності у вихованні дитини», «Стовбур та гілки дерева обізнаності у роботі вихователя», «Сонячні зайчики як відблиск енергійності творчого вихователя», «Символи вигадливості в українських народних казках для дітей дошкільного віку», «Креативність лисиці у казках світу», «Якими бувають емоції дитини у творчій грі?», «Активність дитини у побутовій грі», «Формування естетичного смаку завдяки вигадливості майстрів українського орнаменту різних регіонів країни», «Захопленість красою природи: від піщинки до гори», «Оригінальність у естетиці світу природи», «Компромісність між кольорами веселки», «Імпровізаційність у графічному мистецтві», «Цікавий прояв вигадливості у використанні засобів зображення тварин», «Креативність сонячного образу», «Емпатійність як важлива зернина колосу творчості», «Імпровізаційність у творчій праці», «Обізнаність тваринного й рослинного світу природи», «Емоційність творчості», «Таємниця винахідливості».

На евристично-діяльнісному етапі формувального експерименту в ході проведення лекційних і практичних занять спецкурсу «Формування творчих якостей майбутніх вихователів», організації виробничих практик, тренінгових занять було застосовано такі методи: актуалізації обізнаності в питаннях самопізнання творчих якостей, проєкції творчих якостей в уявну майбутню професійну діяльність, актуалізації творчих вправ, творчого перевтілення, інтерактивні методи «Офіс пані Творчості», «Shelf-idea» та «Creative-shop» із використанням інформаційних платформ «Word Art», «Pinterest» і методичних матеріалів «Барви творчих думок», «Творчі якості на дотик», «Фрагменти творчості».

Результативний етап був спрямований на вивчення динамічних змін у рівнях сформованості творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Перевірка ефективності розробленої методики формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти проводилась в

експериментальних та контрольних групах на основі діагностичних зрізів, що надало можливість простежити за динамікою рівня сформованості творчих якостей майбутніх вихователів.

Для виявлення рівня сформованості творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти розроблено комплексну діагностичну методику «Загальний рівень сформованості творчих якостей майбутніх вихователів», що включала анкету «Я пізнаю себе як творчу особистість», есе-роздум «Творчим бути модно!», тести, проєктивну методику «Захопленість майбутньою професією вихователя», участь в інтелектуально-творчому клубі «Яким має бути ставлення до професії вихователя закладу дошкільної освіти?», роботу з флеш-картами «Знайди творче рішення», індивідуальні творчі завдання і творчу гру «Скринька вихователя-винахідника» тощо.

Емпіричні дані, отримані на контрольному етапі педагогічного експерименту, дали підставу зробити такі висновки:

1) загальний рівень сформованості творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти зріс: в обох групах зафіксовано підвищення чисельності студентів на середньому і високому рівнях, проте зміни в експериментальній групі були більш суттєвими;

2) підсумкові рівні сформованості творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у студентів експериментальної групи перевищували відповідні показники студентів контрольної групи. У результаті проведеного формувального етапу експерименту відбулися позитивні зміни у відсотковому розподілі студентів за рівнями сформованості творчих якостей. Динаміка рівнів сформованості творчих якостей майбутніх вихователів в експериментальній та контрольній групах до та після експерименту представлена в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка рівнів сформованості творчих якостей майбутніх вихователів в експериментальній та контрольних групах до та після експерименту

Рівні	Експериментальна група				Динаміка, %	Контрольна група				Динаміка, %
	Доекспер.		Після експер.			Доекспер.		Після експер.		
	Абс. числа	%	Абс. числа	%		Абс. числа	%	Абс. числа	%	
Високий	41	25,31	61	37,65	+12,34	38	25,33	40	26,67	+1,34
Середній	78	48,15	82	50,62	+2,47	73	48,67	74	49,33	+0,66
Низький	43	26,54	19	11,73	-14,81	39	26,00	36	24,00	-2,00

Порівняльний аналіз динаміки кількісних показників результатів констатувального і формувального етапів педагогічного експерименту засвідчив, що показники відсоткового значення студентів із високим рівнем сформованості

творчих якостей майбутніх вихователів в експериментальній групі зросли на 12,34 %, тоді як цей показник у контрольній групі збільшився на 1,34 %. На середньому рівні кількісні показники студентів експериментальної групи збільшились на 2,47 %, тоді як контрольної групи збільшились на 0,66 %. На низькому рівні відсоткове значення студентів експериментальної групи зменшилось на 14,81 %, в контрольній групі – на 2,00 %.

Проведений статистичний аналіз одержаних експериментальних даних за всіма критеріями сформованості творчих якостей майбутніх вихователів та відповідними показниками є доказом ефективності розробленої методики формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки. Фактичні дані, отримані наприкінці експерименту, переконують, що впровадження розробленої методики сприяло підвищенню рівня сформованості творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки. Результати дослідження дають підстави для висновків, що засвідчують досягнення мети і виконання поставлених завдань.

ВИСНОВКИ

У дисертації обґрунтовано теоретичне й експериментальне дослідження щодо проблеми формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Результати дослідження свідчать про досягнення поставленої мети, вирішення завдань і слугують підставою для узагальнення висновків.

1. Схарактеризовано основні методологічні підходи до дослідження проблеми формування творчих якостей вихователів закладів дошкільної освіти: *системний* з позицій того, що система формування творчих якостей вихователя у процесі професійної підготовки не вичерпується особливостями елементів, які її складають, а пов'язана передусім з характером взаємодії між зазначеними елементами; *діяльнісний*, в площині якого процес формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти відбуватиметься в творчій діяльності, в системі творчих дій; *особистісний*, сутність якого полягає у підготовці творчої особистості з урахуванням природного процесу саморозвитку творчих якостей вихователя закладу дошкільної освіти; *компетентнісний*, що виступив головним орієнтиром у підготовці майбутніх вихователів під час здобуття знань про закони творчості, методи та правила творчої діяльності, здатності до ефективної творчої комунікації і здійснення творчого пошуку інформації, що буде корисною у майбутній професійній діяльності; *індивідуальний*, як врахування індивідуально-психологічних особливостей у процесі формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; *міждисциплінарний*, завдяки якому процес формування творчих якостей майбутнього вихователя передбачає звернення педагогіки творчості до специфічного об'єкту напряму інших наук; *евристичний*, який відрізняється тим, що не надає готового предметного змісту, а вимагає від майбутнього вихователя в процесі професійної підготовки самостійного пошуку невідомого, відкриття та створення нового творчого продукту.

2. Уточнено сутність поняття «творчі якості вихователя закладу дошкільної освіти» як сукупність взаємопов'язаних характеристик і ознак, спрямованих на

створення і реалізацію творчих задумів у професійній діяльності, що забезпечить творчий характер професійної самореалізації.

Розроблено структуру поняття «творчі якості вихователя закладу дошкільної освіти», яка представлена такими компонентами: *пізнавальний*, що відображено у таких творчих якостях вихователя, як обізнаність, креативність, критичність мислення, вигадливість; *емоційно-мотиваційний* компонент – емоційність, емпатійність, захопленість, умотивованість; *діяльнісно-творчий* компонент, що відображено в активності, винахідливості, оригінальності, компромісності, артистичності, імпровізаційності, рефлексивності.

3. Розкрито критерії сформованості творчих якостей вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки із відповідними показниками: *пізнавальний* (поінформованість щодо ключових понять педагогічної творчості; визнання себе як носія творчих якостей; вигадливість у застосуванні інноваційних методик виховання дітей); *емоційно-мотиваційний* (захопленість у процесі професійної підготовки; наявність мотивів до творчості в професії вихователя, визнання цінності творчих якостей в майбутній професії; суб'єктна позиція майбутнього вихователя, внутрішня потреба у самореалізації, саморозвитку та професійному самовдосконаленні в творчій діяльності); *діяльнісно-творчий* (здатність до винахідливого вирішення проблеми; оригінальність у вирішенні проблем розвитку дитини дошкільного віку; творча активність у різних видах діяльності майбутнього вихователя).

Відповідно до критеріїв і показників схарактеризовано рівні сформованості творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти: *високий, середній, низький*.

Високому рівню сформованості творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти властиві глибокі знання, розуміння та можливість чітко визначати зміст і сутність ключових понять педагогічної творчості, визнання себе носієм творчих якостей, здатність аргументувати важливість творчих якостей в майбутній діяльності, уявлення про можливості творчого зростання, вигадливість у застосуванні інноваційних методик виховання дітей дошкільного віку, емоційно-позитивне ставлення до професії вихователя, емпатійне ставлення до дітей, захопленість фактами майбутньої професійної діяльності, умотивованість до творчості, винахідливість і оригінальність у впровадженні нових творчих ідей, позитивна орієнтація на знаходження компромісного вирішення проблеми для покращання процесу виховання дитини, активне прагнення до самореалізації, саморозвитку та професійного самовдосконалення у творчій діяльності, виникнення почуття задоволення від вияву імпровізаційності і артистичності у творчій діяльності, бачення цінності формування та вдосконалення творчих якостей.

Середньомурівню сформованості творчих якостей майбутніх вихователів властиві розуміння ключових понять педагогічної творчості, спроможність майбутнього вихователя дати їм визначення, але при цьому відсутність аргументованого судження щодо змісту цих понять, визнання себе носієм деяких творчих якостей, нечітке уявлення щодо можливості творчого зростання, вигадливість у застосуванні окремих інноваційних методик виховання дітей

дошкільного віку, в цілому позитивне ставлення до професії вихователя, вибіркоче емпатійне ставлення до дітей, захопленість деякими фактами майбутньої професійної діяльності, недостатня впевненість щодо перспективи майбутньої роботи за фахом, нестійка умотивованість до творчості у професії, винахідливість і оригінальність у вирішенні деяких питань професійної спрямованості, ситуативна орієнтація на знаходження компромісного вирішення проблеми для покращання процесу виховання дитини, прагнення до самореалізації, саморозвитку та професійного самовдосконалення в творчій діяльності, фрагментарний вияв імпровізаційності та артистичності у творчій діяльності, відсутність прагнення до вдосконалення творчих якостей, визнання цінності формування та вдосконалення деяких творчих якостей для майбутньої професії.

Низькому рівню сформованості творчих якостей майбутніх вихователів властиві неспроможність визначити зміст ключових понять педагогічної творчості, невизнання себе як носія творчих якостей, відсутність вигадливості у застосуванні інноваційних методик виховання дітей дошкільного віку, в цілому позитивне ставлення до професії вихователя, проте невпевненість щодо правильного вибору майбутньої професії, нестача емпатійного ставлення до дітей та захопленості фактами майбутньої професійної діяльності, рідкий вияв умотивованості до творчості у професії вихователя, дефіцит здатності до винахідливого та оригінального вирішення проблеми, відсутність орієнтації на знаходження компромісного вирішення проблеми для покращання процесу виховання дитини, недостатнє прагнення до самореалізації, саморозвитку та професійного самовдосконалення у творчій діяльності, виникнення почуття невпевненості від вияву імпровізаційності і артистичності у творчій діяльності, неспроможність бачення цінності формування та вдосконалення творчих якостей.

4. Педагогічними умовами формування творчих якостей вихователів у процесі професійної підготовки визначено:

– створення творчого середовища формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, базоване на реалізації визначальних ідей системного, діяльнісного, особистісного, компетентнісного, індивідуального, міждисциплінарного та евристичного підходів;

– залучення студентів до творчої діяльності та взаємодії у відповідності з їх потребами та індивідуальними особливостями розвитку творчих якостей;

– спрямування змісту, форм та методів професійної підготовки на пізнавальну активність майбутніх вихователів стосовно питань педагогічної творчості.

Доведено, що ефективність реалізації педагогічних умов формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти забезпечено дотриманням принципів: системності, діяльності, індивідуального підходу, творчості, відкритості творчому задуму, гуманізації, трансформаційності, поетапності.

5. Розроблено та експериментально перевірено методика формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки, а саме: вдосконалено зміст навчальних дисциплін, новими темами і відомостями; розроблено і впроваджено спецкурс «Формування творчих якостей майбутніх вихователів»; урізноманітнено форми організації навчання: круглий стіл

«Творчий вихователь», творча майстерня «Яскраве сонце творчості», науково-методичний семінар «Творчий Світ навиворіт», майстер-клас «До творчості у гості або на постійне місце проживання», тренінгові заняття, лекції-диспути; модернізовано методи професійної підготовки студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта, а саме: метод актуалізації обізнаності в питаннях самопізнання творчих якостей, проєкції творчих якостей в уявну майбутню професійну діяльність, актуалізації творчих вправ, творчого перевтілення та інтерактивні методи «Офіс пані Творчості», «Shelf-idea», «Creative-shop». З метою оновлення засобів навчання у процесі формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти було використано інформаційні платформи «WordArt», «Pinterest» та розроблено методичні матеріали «Барви творчих думок», «Творчі якості на дотик», «Фрагменти творчості».

Для виявлення рівня сформованості творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти розроблено комплексну діагностичну методичку «Загальний рівень сформованості творчих якостей майбутніх вихователів», що включала цільовий, основний і рефлексивний компоненти. Основний компонент методички складався з трьох блоків, в яких згідно з критеріями та показниками було визначено рівні сформованості творчих якостей майбутніх вихователів за допомогою анкети «Я пізнаю себе як творчу особистість», есе-роздуму «Творчим бути модно!», тестів, проєктивної методички «Захопленість майбутньою професією вихователя», результатів участі в інтелектуально-творчому клубі «Яким має бути ставлення до професії вихователя закладу дошкільної освіти?», роботи з флеш-картами «Знайди творче рішення», виконання індивідуальних творчих завдань і результатів творчої гри «Скринька вихователя-винахідника» тощо.

Для визначення динаміки кількісних показників результатів констатувального і формувального етапів педагогічного експерименту було застосовано методи математичної статистики. Для перевірки вірогідності результатів проведеного дослідження використано критерій Пірсона. Порівняння засвідчило статистично значущі відмінності показників сформованості творчих якостей майбутніх вихователів експериментальної групи за визначеними критеріями.

Порівняльний аналіз динаміки кількісних показників результатів констатувального і формувального етапів педагогічного експерименту засвідчив, що показники відсоткового значення студентів із високим рівнем сформованості творчих якостей майбутніх вихователів в експериментальній групі зросли на 12,34 %, тоді як цей показник у контрольній групі збільшився на 1,34 %. На середньому рівні кількісні показники студентів експериментальної групи збільшилися на 2,47 %, тоді як у контрольній групі зросли лише на 0,66 %. На низькому рівні відсоткове значення студентів експериментальної групи зменшилося на 14,81 %, а в контрольній групі зменшилося лише на 2,00 %.

Проведений статистичний аналіз одержаних експериментальних даних за всіма критеріями сформованості творчих якостей майбутніх вихователів (пізнавальний, емоційно-мотиваційний, діяльнісно-творчий) та відповідними показниками є достатнім підтвердженням ефективності розробленої методички формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки.

Фактичні дані, отримані наприкінці формувального експерименту, переконують, що впровадження розробленої методики сприяло підвищенню рівня сформованості творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки. Результати дослідження дають підстави для висновків, що засвідчують досягнення мети і виконання поставлених завдань.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробці актуальних та інноваційних освітніх технологій вдосконалення творчих якостей вихователя закладу дошкільної освіти впродовж життя; виявленні індивідуальних характеристик студентів, що впливають на результати і динаміку цього процесу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Жейнова С. С. Ретроспектива осмислення цінності творчості. *Нариси з аксіології особистості: дитина і вихователь* / за заг. ред. В. А. Ляпунової. Мелітополь, 2019. С. 31–43.
2. Жейнова С. С. Критерії, показники та рівні сформованості творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Проблеми освіти: збірник наукових праць. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»*. Київ, 2019. Вип. 93. С. 116–131.
3. Жейнова С. С. Погляди вчених на проблему формування творчих якостей особистості педагога. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Мелітополь, 2013. Вип. 2 (11). С. 122–126.
4. Жейнова С. С. Формування готовності майбутнього вихователя дітей дошкільного віку до педагогічної творчої діяльності. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. Луганськ, 2012. Вип. 6 (53). С. 57–64.
5. Жейнова С. С. Творчі якості майбутнього педагога як чинник успішної професійної діяльності. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Мелітополь, 2011. Вип. 6. С. 107–113.
6. Zheinova S. Peculiarities of formation of creative qualities of future teacher of preschool institution scientific pedagogical experience. *Social work and education*. Ternopil-Aberdeen, 2018. vol. 5, No 2. P. 77–87.
7. Zheinova S. Pedagogical conditions of formation of creative qualities of future educators in preschool education in the professional preparation process. *Znanstvenamisel journal*. Slovenia, Ljubljana, 2019. Vol. 2 (34). P. 61–65.
8. Дементьева С. С. Важливість процесу соціалізації майбутніх педагогів-вихователів. *Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки)*. Луганськ, 2006. №4 (99). С. 75–78.
9. Дементьева С. С. Становлення особистості майбутніх педагогів-вихователів дітей дошкільного віку. *Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки)*. Луганськ, 2006. № 18 (113). С. 43–49.
10. Дементьева С. С. Реалізація принципів професійної підготовки спеціалістів як передумова формування творчих якостей майбутніх вихователів. *Вісник*

Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки). Луганськ, 2008. № 7 (146). С. 83–89.

11. Жейнова С. С. Психолого-педагогічні аспекти формування творчих якостей майбутніх вихователів. *Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах кредитно-модульної системи організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах* / за ред. О. Федорової, В. Волкової. Київ, 2013. С. 218–243.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

12. Дементьева С. С. Про проблеми підготовки майбутніх педагогів-вихователів дітей дошкільного віку: матеріали *Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми підготовки педагогічних кадрів до творчої професійної діяльності»* (Мелітополь, 16-17 листопада 2006 р.). Мелітополь, 2006. С. 30–31.

13. Жейнова С. С. Формування готовності до творчої самореалізації у майбутніх педагогів-вихователів: матеріали *Міжнародної науково-практичної конференції «Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України: якість освіти – основа конкурентоспроможності майбутнього фахівця»* (Ялта, 27-29 вересня 2012 р.). Ялта, 2012. С. 186–189.

14. Жейнова С. С. Организация педагогической практики как главное условие формирования творческих качеств будущих воспитателей дошкольных учебных заведений.

Materials of the II international scientific conference

«Development of the creative potential of a person and society»

(Vedeckovy davatelske centrum «Sociosfera CZ») (Prague, January 17-18, 2014). Prague, 2014. P. 168–170.

15. Жейнова С. С. Гра-драматизація як важлива складова творчої діяльності дітей дошкільного віку. *Materials of the II international scientific conference «Problems of formation of a professional»* (Vedeckovy davatelske centrum «Sociosfera CZ») (Prague, September 25-26, 2014). Prague, 2014. P. 6–9.

16. Жейнова С. С. Особистісний підхід до формування творчих якостей майбутніх вихователів у процесі фахової підготовки. *Зб. наук. праць «ЛОГОΣ» з матеріалами міжнар. наук.-практ. конф. «Новини науки: дослідження, наукові відкриття, високі технології»* (ГО «Європейська наукова платформа») (Харків, 31 березня, 2019 р.). Харків, 2019. С. 111–113.

17. Жейнова С. С. Інтеграція підходів в процесі формування творчих якостей майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Сучасні технології соціально-педагогічного супроводу особистості в освітньому просторі»* (Мелітополь, 18 - 19 квітня 2019 р.). Мелітополь, 2019. С. 16–20.

Опубліковані праці, що додатково відображають наукові результати дослідження:

18. Жейнова С., Мельникова Н. Педагогічні умови розвитку творчої уяви дітей засобами ігрової художньої діяльності. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Мелітополь, 2017. Вип.2. С. 81–85.

19. Жейнова С., Гузь В., Таган Л. Організаційно-педагогічні умови ефективної взаємодії дошкільного закладу з сім'єю. *Науково-педагогічний журнал «Молодь і ринок»*, 2018. №3 (158). С. 27–30.

20. Жейнова С. С., Яковенко І. О., Єрємона Л. Є. Фасилітація і тренінг на курсах духовно-морального спрямування / за заг. ред. Л. Ю. Москальової. Мелітополь, 2018. 111 с.

21. Жейнова С. С., Москальова Л. Ю., Єрємона Л. Є. Формування творчої особистості дитини передшкільного віку як соціальна потреба сьогодення: аналіз закордонних досліджень. *«Науковий часопис» Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Київ, 2019. Вип. 69. С. 136–139.

АНОТАЦІЇ

Жейнова С. С. Формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Мелітополь, 2020.

У дисертації здійснено теоретичне обґрунтування й експериментальне дослідження проблеми формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки.

Визначено основні методологічні підходи (системний, діяльнісний, особистісний, компетентнісний, індивідуальний, міждисциплінарний, евристичний), проаналізовано стан розробленості проблеми у філософії, психології, педагогіці. Уточнено сутність поняття «творчі якості вихователя закладу дошкільної освіти», визначено структурні компоненти, розкрито критерії, показники та схарактеризовано рівні сформованості творчих якостей вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки. Визначено педагогічні умови, розроблено та експериментально перевірено методику формування творчих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки, а саме: доповнено зміст навчальних дисциплін «Педагогіка дошкільної освіти», «Образотворче мистецтво в закладі дошкільної освіти», «Теорія та технологія розвитку дитячої художньої творчості» новими темами і відомостями, розроблено і впроваджено спецкурс «Формування творчих якостей майбутніх вихователів», урізноманітнено форми організації навчання: круглий стіл «Творчий вихователь», творча майстерня «Яскраве сонце творчості», науково-методичний семінар «Творчий Світ навиворіт», майстер-клас «До творчості у гості або на постійне місце проживання», тренінгові заняття, лекції-диспути; модернізовано методи професійної підготовки студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта, а саме: метод актуалізації обізнаності в питаннях самопізнання творчих якостей, проєкції творчих якостей в уявну майбутню професійну діяльність, актуалізації творчих вправ, творчого перевтілення та інтерактивні методи «Офіс пані Творчості», «Shelf-idea», «Creative-

shop»; використано інформаційні платформи «Word Art» та «Pinterest» та розроблено методичні матеріали «Барви творчих думок», «Творчі якості на дотик», «Фрагменти творчості».

Ключові слова: творчі якості, формування творчих якостей, вихователь закладу дошкільної освіти, професійна підготовка у закладі вищої освіти, педагогічні умови, форми, методи, засоби формування творчих якостей.

***Жейнова С. С.* Формирование творческих качеств будущих воспитателей заведений дошкольного образования в процессе профессиональной подготовки.** – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Мелитопольский государственный педагогический университет имени Богдана Хмельницкого, Мелитополь, 2020.

В диссертации представлено теоретическое обоснование и экспериментальное исследование проблемы формирования творческих качеств будущих воспитателей заведений дошкольного образования в процессе профессиональной подготовки.

Определены основные методологические подходы (системный, деятельностный, личностный, компетентностный, индивидуальный, междисциплинарный, эвристический), проанализировано состояние разработанности проблемы в философии, психологии, педагогике. Уточнена сущность понятия «творческие качества воспитателя заведения дошкольного образования», определены структурные компоненты, раскрыты критерии, показатели, охарактеризованы уровни сформированности творческих качеств будущих воспитателей. Определены педагогические условия формирования творческих качеств будущих воспитателей в процессе профессиональной подготовки, разработана и экспериментально проверена методика формирования творческих качеств будущих воспитателей заведений дошкольного образования в процессе профессиональной подготовки.

Ключовые слова: творческие качества, формирование творческих качеств, воспитатель заведения дошкольного образования, профессиональная подготовка в заведении высшего образования, педагогические условия, формы, методы, средства формирования творческих качеств.

***Zheinova S. S.* Formation of creative qualities of future preschool teachers in the process of professional training.** – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 – Theory and Method of professional Education. – BohdanKhmelnyskyMelitopolState Pedagogical University, Melitopol, 2020.

The dissertation research is devoted to the problem of formation of creative qualities of future preschool teachers in the process of professional training. In the course of the research the state of development of the problem of formation of the creative qualities of future preschool teachers in the process of professional training is analyzed. The basic

methodological approaches (systemic, activity, personal, competence, individual, interdisciplinary, heuristic) are determined, the state of development of the problem in philosophy, psychology, pedagogy is analyzed.

The essence of the concept of «creative qualities of a preschool teacher» as a set of interrelated characteristics and attributes aimed at creating and realizing creative intentions in professional activity that will provide the creative character of professional self-realization is clarified. The structure of the concept of «creative qualities of preschool teachers» is developed, which is represented by the following components: cognitive, which is reflected in such creative qualities of the teacher as awareness, creativity, critical thinking, ingeniousness; emotional-motivational component – emotionalism, empathy, passion, motivation; activity-creative component that is reflected in activity, inventiveness, originality, compromise, artistry, improvisational reflexivity.

The criteria of formation of creative qualities of preschool teachers in the process of professional training with corresponding indicators are revealed: cognitive, emotional-motivational, activity-creative. According to the criteria and indicators, the levels of creative qualities of future preschool teachers have been revealed: high, medium, and low.

The pedagogical conditions for formation of the creative qualities of the teachers are determined: creation of a creative environment for the formation of creative qualities of future preschool teachers, based on the implementation of the defining ideas of systemic, activity, personal, competence, individual, interdisciplinary and heuristic approaches; involvement of students in creative activity and interaction in accordance with their needs and individual features of the development of creative qualities; directing the content, forms and methods of professional training to the cognitive activity of prospective preschool teachers in matters of pedagogical creativity.

Methods of formation of creative qualities of future preschool teachers in the process of professional training have been developed and experimentally tested, namely: content of disciplines of the professional cycle «Pedagogy of preschool education», «Fine art in preschool educational institution», «Theory and technology of development of children's art» supplemented by topics and questions, the special course «Formation of creative qualities of future teachers» was developed and implemented; forms of training organization are varied: round table «Creative tutor», creative workshop «Bright sun of creativity», scientific-methodical seminar «Creative World inside out», master class «To visit creativity or permanent residence», training sessions, lectures-disputes; methods of professional preparation of students of the specialty 012 Preschool education have been modernized, namely: a method of actualization of awareness in questions of self-knowledge of creative qualities, projection of creative qualities in imaginary future professional activity, actualization of creative exercises, creative reincarnation and interactive methods «Office of Mrs. Creativity», «Shelf-idea», «Creative-shop».

With the purpose of updating the teaching aids in the process of formation of the creative qualities of future preschool teachers, information platforms «Word Art», «Pinterest» were used and methodological materials «Colors of creative thoughts», «Creative qualities for touch», «Fragments of creativity» were developed.

Key words: creative qualities, formation of creative qualities, teacher of the institution of preschool education, professional training in the institution of higher

education, pedagogical conditions, forms, methods, means of formation of creative qualities.